

MKS-LƏR ELMİN İNKİŞAFINA XİDMƏT EDƏN MÜƏSSİSƏLƏRDƏN BİRİ KİMİ

Y.A.MƏMMƏDOVA
*BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya
fakültəsinin doktorantı*

Məqalədə kitabxanaların cəmiyyətin inkişafında, mənəvi və intellektual potensialının artırılmasında oynadıqları roldan danışılır. Eyni zamanda MKS-lərin fondunun universallığından və informasiya tələbatçılarınun elmə olan tələbatının ödənilməsi məsələlərindən bəhs edilir.

Açar sözlər: *elm, kitabxana, MKS, informasiya tələbatçıları*

Tarixən kitabxanalar elmin, mədəniyyətin, cəmiyyətin inkişafına xidmət göstərməklə informasiya orqanları arasında özünə əvəzsiz yer tapmışdır.

Kitabxanalar bəşəriyyətin yaratmış olduğu elmi sərvətləri qoruyub, saxlayıb onları davamlı olaraq təmənənəsiz insanların istifadəsinə verməklə mədəniyyətin, iqtisadi-texniki biliklərin, elmi kəşflərin tərəqqisi və yayılması üçün şərait yaratmışdır. Kitabxanaların bəşəriyyətin inkişafındakı bu mühüm tarixi missiyası və müasir cəmiyyətdə onların fəaliyyətinin nəzərə alınması, onların statusunu elmə informasiya xidmətində yerini müəyyənləşdirmək zərurətini yaradır.

Kitabxanalar öz fəaliyyətlərində bir-biri ilə bağlı bir neçə vəzifəni yerinə yetirir.

1. Onlar öz fondlarını mükəmməl vəziyyətə gətirmək üçün informasiya daşıyıcılarını əldə edir.

2. Əldə olunmuş informasiya daşıyıcıları kitabxana qaydası ilə işlənilir.

3. Toplanmış informasiya daşıyıcıları istifadəyə təqdim edilir.

Bu vəzifələri yerinə yetirmədən kitabxanaları bəşəriyyətin inkişafına xidmət edən müəssisəyə çevirmək, elmi biliklərin toplandığı mərkəz kimi qəbul etmək mümkün olmazdı.

Azərbaycan Respublikası Kitabxana işi haqqında qanunun I fəsil I-ci maddəsində kitabxanaya belə tərif verilir.

Kitabxana-elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyyə müəssisəsi kimi çap əsərlərini və digər informasiya daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən, onların sistemli ictimai istifadəsinə təşkil edən, cəmiyyətin intellectual və mənəvi potensialının inkişafına xidmət göstərən social instituttur.

Tərifdə verildiyi kimi kitabxana digər deyilən cəhətlərlə yanaşı eyni zamanda cəmiyyətin intellektual potensialının inkişafına xidmət göstərir. Intellectual səviyyənin yüksəldilməsi əldə edilmiş biliklərin təkmilləşdirilməsi,

şəxsi təhsilin, dünya görüşünün və ümumilikdə insanın elmə olan tələbatının ödənilməsində kitabxanaları əvəz edə biləcək ikinci informasiya müəssisəsi yoxdur.

İnsanların bilik səviyyəsinin elminin artırılması isə cəmiyyətin inkişafına gətirib çıxarır. Cəmiyyətin inkişafı isə öz növbəsində o cəmiyyətin alimlərinin, mütəxəssislərinin bütünlükdə elmin inkişafıdır.

Hazırda respublikamızda fəaliyyət göstərən bütün kitabxanalar kimi MKS-lərdə oxuculara göstərdikləri həm əməli həm də müasir informasiya xidmət vasitəsilə elmin inkişafına yetərincə köməklik göstərir.

Azərbaycan Respublikası Kitabxana işi haqqında qanunun I fəsil I-ci maddəsində mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərinə belə tərif verilir.

Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri-eyni sistemə aid olan kitabxanaların vahid strukturda könüllü birləşməsidir.

Respublikamızda aparıcı elm müəssisələrinin sırasında kitabxanaların öz yeri var. Əgər nəzərə alsaq ki, bəzi regionlarımızda elmi müəssisə kimi ancaq məktəb və kitabxanalar fəaliyyət göstərir onda bu bölgələrdə yaşayan ziyalı ordusunun müəllimlər, həkimlər, müxtəlif elm və sənaye sahəsinin mütəxəssislərinin elmə olan tələbatını məhz kitabxanalar ödəyir. Bu kitabxanalar sırasında təbii ki, MKS-lər özünə məxsus yer tutur. Çünki onların fondunda bütün elm sahələrinə dair ədəbiyyat toplanır. Hər bir kitabxananın elmi simasını təşkil edən fondun universal xarakteri oxuculara xidmət sahəsində onların potensial imkanlarını artırır. Bu kitabxanaların fondunun universallığı onlara elmlilik və bütövlük xarakteri verir. Bu universallıq MKS-rə öz oxucularının tələbatını ödəmək üçün potensial imkanlar açır.

Əgər oxucuların mütaliə tələbatında elmi ədəbiyyat əhəmiyyətli yer tutursa, deməli MKS-lər bilavasitə elmə xidmət edir, oxucuların elmi sorgusunu ödəyir.

Respublikamızda kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi işinə hələ 1973-cü ildə "Azərbaycan Dövlət kütləvi kitabxanalarının mərkəzləşdirilməsi" haqqında qərarı ilə başlanmışdı.

Mərkəzləşmiş kitabxanalar adından göründüyü kimi ayrı-ayrılıqda deyil artıq bir mərkəz kimi fəaliyyət göstərməyə başladılar. Vahid kitabxana sisteminin yaranması xırda kitab fondlarına malik olan kitabxanaların yerinə kəmiyyət və keyfiyyətə böyük və güclü daha dəqiq desək universal fondlara malik kitabxanaların yaranmasına səbəb oldu.

Mərkəzləşmənin həyata keçirilməsi təkcə kitabxanaların fondlarının artmasına xidmət etmirdi. Mərkəzləşmə nəticəsində həmçinin kitabxanalarda məlumat bibliografiya və informasiya xidmətini daha geniş miqyasda həyata keçirməyə imkan yaranmışdı. Eyni zamanda oxuculara xidmətin keyfiyyəti və effektivliyi xeyli dərəcədə artdı. Kitabxana işinin idarə olunmasına kitabxanada əməyin düzgün təşkilinə, işçilər arasında ixtisaslaşmalar aparılmasına,

metodik işin yaxşılaşdırılmasına əlverişli şərait yaratdı. Mərkəzləşmə nəticəsində mühüm kitabxana prosesləri o cümlədən komplektləşdirmə, kataloqlaşdırma əməliyyatları mərkəzləşdirilmiş qaydada MKS-in mərkəzi kitabxanası tərəfindən həyata keçirilir. Sistem daxili vahid soraq-informasiya fondu yaradılır və sistemə daxil olan kitabxanalar və onların oxucuları bu fondan hərtərəfli istifadə etmək imkanları əldə edirlər. MKS-lər vahid maddi-texniki baza, kadr potensialı və maliyyə sisteminə əsaslanan hüquqi şəxs kimi fəaliyyət göstərirlər.

Mərkəzləşmə əsas kitabxana prosesinin birləşməsi ilə yanaşı kitabxana ehtiyatlarının məqsədyönlü, daha effektiv formalaşmasına və istifadə edilməsinə, kitabxanaların maddi və təşkilati məsələlərinin həllinə şərait yaratmışdır. Mərkəzi kitabxananın ayrı-ayrı şöbələrinin, filial kitabxanalarının işinin təşkilində yaxından iştirak etməsi onların işini dövrün tələbləri səviyyəsində qurmaq üçün şərait yaradır.

Ölkəmizdə kitabxanaların mərkəzləşdirməsinin uğurla həyata keçirilməsi onların işinin elmi təhlili bu mühüm dövlət tədbirinin böyük üstünlüklərə malik olmasını, kitabxana xidmətinin təşkilində ciddi keyfiyyət dəyişikliklərinin baş verməsini, kitabxana işinin perspektiv inkişafı üçün əhəmiyyətli nəticələr əldə edilməsinə zəmin yaratdı.

Son illərdə respublikamızda bütün sahələrdə həyata keçirilən inkişaf yönümlü tədbirlər MKS-də yan keçməyib. Müasir dövrün tələblərinə cavab vermək, informasiya cəmiyyətində özünəməxsus yer tutmaq, informasiyaya elmə olan tələbatı lazımi səviyyədə ödəyə bilmək üçün xüsusi əsasnamə hazırlanmışdır. Əsasnamə "Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi sistemindəki şəhər (rayon) Mərkəzləşmiş Kitabxana Sistemləri haqqında" adlanır. Əsasnamə 7 bənddən ibarətdir ki hər bir bənddə öz daxilində müvafiq bölmələrə bölünür. MKS-lərin fəaliyyətinin daha da yaxşılaşmasında əsasnamənin xüsusi əhəmiyyəti vardır.

Hazırda bütün MKS-lər dövrün tələbinə uyğun olaraq avtomatlaşdırılmış iş prosesinə və online xidmət göstərməyə başlamışlarki bu da öz növbəsində informasiya istifadəçilərinin informasiyaya olan tələbatının daha operativ ödənilməsinə şərait yaradır.

Ədəbiyyat:

1. Xələfov A.A. *Kitabxana və cəmiyyət. Monoqrafiya*; Bakı: Azər nəşr, 2011, 348 s.
2. Xələfov A.A. *Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi*.-Bakı: Azər nəşr, 2006.-b 312 s
3. Xələfov A.A. *Məqalələr toplusu*.- B.; 2012.- 485 s.

4. *Kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu*. 29 dekabr 1998-ci il.

Contribute to the development of science, which CLS-s one of such

Y.A.Mammadova

Summary

In this article the development of libraries in society, moral and intellectual potential of the role they play in improving spoken. At the same time limited the demand of the payment of the fund universallıgından and information science təlabatlarının issues are discussed.

Key words: *science, library, centralized library systems, information needs.*

ЦБС как обслуживающий звено в развитие науки

Е.А.Мамедова

Резюме

В этой статье рассмотрено вопросы развитие библиотек в обществе, его моральное и интеллектуальный потенциал. В то же время вопросы комплектование фонда в ЦБС, универсальность комплектование и вопросы научного составляющего книжного фонда.

Ключевые слова: *наука, библиотека, ЦБС, информационный потребность.*